

Araştırma Makalesi • Research Article

Müzik Eğitiminin Hafif Düzey Zihinsel Engelli Öğrencilerin Sosyalleşme Düzeylerine Etkisi*
The Effect of Music Education on the Social Skill Levels of Mild Mental Disabled Students

Serap Sakarkaya,^a Hatice Onuray Eğilmez,^b ** Doruk Engür^c

^a Yüksek Lisans Öğrencisi, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, 16059, Bursa/Türkiye.
ORCID: 0000-0002-1090-2978

^b Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, 16059, Bursa/Türkiye.
ORCID: 0000-0002-4880-2200

^c Araş. Gör. Dr., Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, 16059, Bursa/Türkiye.
ORCID: 0000-0002-1337-9828

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 15 Ağustos 2018

Düzeltilme tarihi: 23 Kasım 2018

Kabul tarihi: 17 Aralık 2018

Anahtar Kelimeler:

Müzik Eğitimi

Sosyalleşme

Zihin Engelli

ÖZ

Araştırmada, müzik eğitiminin, hafif düzeydeki zihinsel engelli 10-13 yaş grubu öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine etki durumunun incelenmesi amaçlanmıştır. Deneysel modelle yürütülen bu nicel çalışmada çalışma grubu, bir özel eğitim okulunda öğrenim gören, 21'i deney, 13'ü kontrol grubunda değerlendirilen toplam 34 öğrenciden oluşmuştur. Araştırmada statik grup öntest sontest deseni kullanılmıştır. Deney grubuna 10 hafta süre ile haftada 1 kez planlı müzik eğitimi verilirken, kontrol grubu ise herhangi bir müzik etkinliğine dâhil edilmemiştir. Veriler araştırmacılar tarafından Okul Sosyal Davranışlar Ölçeği kullanılarak sınıf ortamında elden toplanmıştır. Veriler Mann Whitney U testi ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, uygulanan müzik eğitiminin hafif düzeydeki zihinsel engelli öğrencilerin sosyal yeterlilik düzeylerinde anlamlı derecede değişiklik oluşturmadığı ancak olumsuz sosyal davranışlarının azalmasında etkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

ARTICLE INFO

Article history:

Received 15 August 2018

Received in revised form 23 November 2018

Accepted 17 December 2018

Keywords:

Music Education

Socialization

Mentally Disabled

ABSTRACT

This study aimed to examine the effect of music education on the social skill levels of mild mental disabled students aged between 10 and 13. In this quantitative study conducted with an experimental model, the study group consisted of 34 students who were in a special education school. A static group pretest-posttest design was employed. In the experimental group, planned music education was given once a week for 10 weeks. Researchers collected the data during class time via School Social Behavior Scale and analyzed it using Mann Whitney U test. Results showed that music education was not able to affect the social competence levels of mild mental disabled students significantly, but it was effective in reducing negative social behaviors.

1. Giriş

İnsanlar sosyal varlıklardır ve sosyalliğin gerektirdiği şekilde bir arada yaşama eğilimi göstererek, her yaşta ve her

durumda sosyalleşmeye ihtiyaç duymaktadırlar (Bacanlı, 2014). Henüz çocukluk döneminde ortaya çıkan sosyal

beceri ihtiyacı, bireye tüm hayatı boyunca eşlik ederek her alanda ihtiyaç duyulan bir unsur olarak karşısına çıkmaktadır. Brodeski, Church, Gottschalk ve Leddy;

* Bu çalışma, ilk yazarın Hatice Onur Eğilmez danışmanlığında Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı'nda yaptığı "Müzik eğitiminin 10-13 yaş grubu hafif düzey zihinsel engelli öğrencilerin sosyalleşme düzeylerine etkisi" adlı yüksek lisans tezinden yararlanılarak yapılmıştır.

** Sorumlu yazar/Corresponding author
e-posta: haticeegilmez@gmail.com

Matson ve Ollendick (akt. Yukay Yüksel, 2009) sosyal beceri düzeyleri yüksek olan çocukların, çevresine uyum sağlayan, çatışmalardan uzak durmayı başaran, diğer insanlarla iyi iletişim kuran bireyler olduğunu vurgulamaktadırlar. Tüy ise (akt. Serin Çorbacı, 2012) sosyal beceri eksikliğinin, saldırganlık, anti sosyal davranışlar ve hiperaktivite gibi dışsallaştırılmış problemlerle ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Nitekim Erbaş, Kırcaali İftar, Tekin İftar (2005) da yapmış oldukları çalışmada, sosyal beceri eksikliğinin yaşamın her alanında bireyi etkileyeceğini, ileri derece problem davranışların ise sıklıkla bireyin çevresindekilere, kendisine veya eşyalara zarar verici nitelikte olacağını vurgulamışlardır. Sosyal beceri ile sağlanan ve herkes için önemli olduğu görülen sosyal kabul gereksinimi, zihinsel engelli çocuklar için bilhassa önem teşkil etmektedir. MacMillan (akt. Eripek, 1993) genellikle zihinsel engelli çocukların daha sıklıkla sosyal kabul ve destekten yoksun olduğunu görüldüğünü ve bu nedenle kabul edilme ve desteklenme gereksinimlerinin daha yoğun olduğunu belirtmektedir.

Çeşitli nedenlerden dolayı oluşan zihinsel engellilik durumu, eski çağlardan beri insanlar için araştırma konusu olmuştur. Günümüz zihinsel engellilik grupları incelendiğinde, tüm zihinsel engellilerin neredeyse %90'ının hafif düzeydeki zihinsel engellilerden oluştuğu görülmektedir (Eripek, 1993). Bu durum hafif düzeydeki zihinsel engelli bireylere yönelik eğitim odaklı araştırmalara yön vermektedir. Söz konusu çalışmamızın örneklem grubunun oluşturulmasında da bu durum etkili olmuştur.

Kişilerin ruh sağlığı ve sosyal yaşantıları üzerinde sanat ve spor eğitiminin önemli etkilerinin olduğu bilinmektedir. Tarihin ilk dönemlerinde keşfedilerek günümüze değin tedavi amaçlı kullanılagelen müzik de söyleme, çalma ve hatta dinleme yoluyla kişilerle sözlü veya sözsüz bir iletişim sağlamada etkili olmaktadır. Sosyalleşmenin temelinde iletişim olduğu varsayıldığında, müziğin sosyal etkileşimi geliştirebilecek bir araç olduğuna inanılmaktadır.

Nitekim müzikle tedavi literatüründe bazı örnekler, grup müziği terapisinin, çocukların sosyal etkileşim ve iletişim kurmalarına etkili bir şekilde yardımcı olabileceğini ortaya koymaktadır (Wigram Pedersen ve Bonde, 2002). Bir araştırmada ise, müzikle tedavi etkinliğini gözlemleyenlerin etkinliğin özel ihtiyaçları olan çocuklarda oyun ve sosyal etkileşimin başlamasını teşvik ettiği görüşünü paylaştıkları belirtilmektedir (Chiang, 2008).

Bal ve Arhan'a göre (akt. Akyüzlüer, Topaloğlu ve Yılmaz, 2014) de müzik eğitimi iletişim ve sosyal beceriler açısından önemlidir. Çünkü müzik eğitimi, şarkı söylerken ya da çalgı ile seslendirme yapılan durumlarda göz kontağı kurabilme, dikkatini müziğin ritmine yoğunlaştırabilme, şarkı dinleyebilme, isimlerin geçtiği şarkılarla kendinin ve diğerlerinin farkına varabilme, yardımlaşma ve paylaşmayı öğrenebilme, dili kullanma yeteneğini geliştirebilme, yeni sözcükler kazanabilme, ritim aracılığıyla konuşmadaki ses iniş çıkışlarını doğru zamanda yapabilme gibi becerileri kazanma ve geliştirmede kullanılabilir etkili bir araçtır.

Harrison'a (2011) göre müzik yapma temelli sosyal etkinlikler çocuklarda, karar verme, problem çözme, dikkat toplama ve koordinasyon sağlama gibi beceriler kazandırmakta ve bu yolla bir gruba dâhil olma kazanımını sağlamaktadır. Nacakçı ve Dalkıran'ın (2016)

araştırmalarında da zihin engelli bireylerin eğitim aldıkları özel eğitim okullarında görev yapan müzik öğretmenlerinin öğrencilerin müzik dersinde rahatladıkları, mutlu oldukları, müzikten zevk aldıkları dolayısıyla rehabilite oldukları yönünde görüşleri belirtilmiştir.

Blythe'a göre (akt. Artan, 2001) de müzik, insan yaşamının ilk doğal eğitimcisidir ve müzikle tedavide kullanılan ana başlıklardan birincisi eğitimde kullanılan tedavi yaklaşımlarıdır (Aydın, 2012).

Müziğin dinleme, seslendirme veya oyunlaştırma yoluyla, normal çocuklarda olduğu gibi hafif düzey zihinsel engelli çocukların üzerinde de olumlu etkiler oluşturabileceği ve bu bireylerin sosyal hayatta kabul görme gereksinimlerinin karşılanmasında önemli bir görev üstlenebileceği düşünülmektedir. Nitekim beyin alanlarının haritalanması yöntemini kullanarak, müziğin sosyalleşmedeki önemini araştıran Japon araştırmacılarından Hajime Fukui, grupça müzik yapan bayan ve erkeklerdeki stres hormonunun daha az salgılandığını, bunun tam aksine sosyal bağları güçlendiren oksitosin hormonunun daha fazla üretildiğini saptamıştır (akt. Gençel, 2006).

Saldana (2016) ise, otizm, down sendromu gibi öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler arasında konuşmaktan veya herhangi bir iletişim kurmaktan kaçınanlara, öğretmen ve bakıcıları tarafından resim çizdirilmiş, müzikler dinletilmiş ve çocukların müziklere şarkı söyleme ya da dans etme yoluyla eşlik etmeleri sağlanmıştır. Çocukların bu aktiviteleri eğlenerek gerçekleştirdiği, aynı zamanda konuşmayan çocukların öğretmenleri ve bakıcılarıyla iletişim girişiminde bulduklarını gözlenmiştir. Araştırma sonucunda sanat aktiviteleri sayesinde, özel eğitim gereksinimi duyan çocukların sosyal, kültürel ve dilsel yönden gelişim gösterdikleri tespit edilmiştir.

Diğer bir araştırmada kaynaştırma grubu ile eğitilebilir zihinsel engelli grubun ritim ve dans çalışmaları yoluyla beceri düzeylerinde meydana gelen değişimlerin incelenmesi amaçlanarak özel eğitim okullarına ve normal ilköğretime devam eden, 19'u özel gereksinimi olan öğrenci ile 16'sı normal öğrenci olan 35 öğrenci örnekleme dâhil edilmiştir. Öğrencilerin bir kısmı ile oluşturulan deney grubuyla uygulamalı olarak çalışmışlardır. Araştırmanın sonucunda, kaynaştırma grubundaki engelli öğrencilerin uyum sağlama kabiliyetlerinin, diğer zihinsel engellilere göre daha hızlı geliştiği görülmüş, tüm deney grubu öğrencilerinin davranışlarında olumlu gelişmelerin meydana geldiği saptanmıştır (Karacan, Kaba, Yenigün, Aydın ve Bayazıt, 2003).

Yılmaz (2010) tarafından Paris'te bulunan bir gündüz hastanesindeki müzik atölyesinde şan, perküsyon performanslarına dayalı 50 dakikalık müzik seanslarına katılan 25 otistik gencin sözsüz davranışları altı ay boyunca tek tek video kaydına alınarak izlenmiştir. Vaka analizlerinin sonucunda müziğin etkisiyle otistik çocuklarda sözsüz iletişim işaretleri ile işaretlerin temsil ettiği duygular arasında anlamlı bir bağ olduğu, çocukların müzik aracılığıyla iletişim kurma eğilimlerinin ortaya çıktığı bulgularına ulaşılmıştır.

Karaca, Sarı ve Ağca (2017) ise zihinsel engelli bireylerin arkadaş ilişkileri geliştirmelerinde grupla müzik etkinliklerinin önemini değerlendirmek üzere yaptıkları nitel

araştırmada, 20 zihinsel engelli öğrenciye şarkılara eşlik etme, ritim tutma gibi grupla yapılabilecek müzik etkinlikleri uygulamışlardır. Bağlama ve ney çalgılarıyla eşlik edilerek düzenlenen etkinliklerin bulunduğu 4 aylık çalışmanın sonucunda, öğrencilerin velileriyle yapılan birebir görüşmelerden elde edilen verilere dayanılarak, öğrencilerin dikkat ve algı problemlerinde azalmalar olduğu, daha sakin tavırlar sergiledikleri hem ebeveynleri hem de arkadaşları ile daha olumlu ilişkiler kurabildikleri gözlemlenmiştir.

Diğer bir çalışmada ise Berrakçay (2008), ritim uygulamalarının otizmde ortaya çıkan problemleri davranışlar üzerinde etkisinin olup olmadığını deneysel olarak araştırmıştır. Otizmlili 4 öğrenci ile ritim tekrarı, gitar eşlikli olarak şarkı söyleme, çalgı eğitimi gibi konularda bireysel uygulama eğitimi yapan Berrakçay, öğrencilerin velileri veya bakıcıları tarafından doldurulan haftalık problemleri davranış izleme formu verilerine dayanarak, öğrencilerdeki problemleri davranışların müzik etkinlikleri aracılığıyla azaldığı bulgusuna ulaşmıştır.

Akyüzler ve diğerleri (2014) de grupla yapılan müzik etkinliğinin, otizmlili çocukların sosyal becerilerine etkisinin betimlenmesi üzerine yaptıkları çalışmada, ritimsel yeteneği olan 4 otizmlili öğrenciye, grup etkinliği temeline dayanan bir müzik eğitimi uygulanmıştır. Oluşturulan müzik grubuyla şarkılar söylenmiş, bu şarkılara yine aynı öğrenciler tarafından dönüşümlü olarak çalınacak şekilde bateri, davul, tef gibi ritim çalgılarıyla eşlik edilmesi istenmiştir. Her çalışma, tamamlandığında sahnede sergilenmiştir. Gözlem ve izleme formlarıyla toplanan verilerin sonucunda, göz teması kurma, dikkatini toplama, sıra alma, isteklerini ifade etme becerilerinde olumlu değişiklikler gözlemlenmiştir.

Sağırkaya (2014), temel motor becerilerini kullanabilen otizmlili çocuklarda iletişim becerilerinin geliştirilmesinde Orff-Schulwerk yönteminin kullanımını araştırdığı çalışmada, otizmlili öğrenciyle bireysel olarak 1 yıl boyunca Orff-Schulwerk yöntemine dayalı etkinlikler aracılığıyla çalışan Sağırkaya, araştırmanın sonucunda, öğrencinin iletişim becerilerinde artış olduğunu ve sosyal gelişiminde olumlu değişimler gözlemlendiğini ifade etmiştir.

Türkiye’de yapılmış tezlerin taranması konulu çalışmalarında da Karabulut H., Karabulut A. ve Yıkılmış da (2016) özel eğitimde müziğin önemini vurgulayan bazı çalışmaları özetlemiş ve özel eğitimde müziğin etkili bir araç olduğunu vurgulamışlardır.

Mevcut araştırmamızın tasarlanmasında, yukarıda belirtilen araştırmalarda elde edilen sonuçlar ışığında özel müzik eğitimi kurslarına katılan, dikkat dağınıklığı, hiperaktivite ve otizm gibi çeşitli sorunları olan öğrencilerin problemleri davranışlarında müzik eğitimi sonucunda gözlenen olumlu gelişmeler ile velilerinin bu konudaki olumlu dönütleri etkili olmuştur. Gözlemlenen bu durum, hafif düzeydeki zihinsel engelli çocuklarda da, müzik yoluyla sosyalleşme becerilerinde kazanım sağlanabileceği hipotezini ortaya çıkarmıştır. Bilimselliği kanıtlanmış metotlardan ve uygulanagelen deneysel araştırmalardan yararlanılarak oluşturulan ve müzikli oyun, dans, ritim, şarkı söyleme içeren bir müzik eğitim programının, hafif düzeydeki zihinsel engelli öğrencilerde uygulanmasıyla, bu çocukların sosyal becerilerinde artış, olumsuz ya da diğer bir deyişle istenmeyen davranışlarında ise azalma meydana gelip gelebileceği merak konusu olmuştur. Bu husus problem

durumunun belirlenmesinde etkili olmuş ve araştırmanın amacı, müzik eğitiminin, hafif düzeydeki zihinsel engelli 10-13 yaş grubu öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine etki durumunun incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır.

1. Deneysel ve kontrol grupları arasında Sosyal Yeterlilik ölçeği (genel ve alt boyutlarıyla) son test-önce test fark puanları açısından anlamlı fark var mıdır?

2. Deneysel ve kontrol grupları arasında Olumsuz Sosyal Davranışlar ölçeği (genel ve alt boyutlarıyla) son test-önce test fark puanları açısından anlamlı fark var mıdır?

Araştırmanın, müzik eğitiminin hafif düzeyde zihinsel engelli çocukların yaşamlarını sürdürmeye yönelik sosyal becerilerinin gelişimindeki etkisini tespit etmesi ve yapılacak diğer çalışmalara ışık tutacak olması nedeniyle önemli olduğu düşünülmektedir.

Zihinsel engelli öğrencilerde müzik eğitiminin, ön test-son test ve kontrol grupları arasında olumsuz davranışların azaltılması bakımından anlamlı bir ilişki meydana getirmesi araştırmanın, hem özel eğitim ve müzik alanlarında çalışan öğretmenlere, hem de zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlere yol gösterici olabileceği ayrıca eğitim programlarının geliştirilmesine de katkı sağlayıcı olabileceği düşünülmektedir.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmada zayıf deneysel desenlerden statik grup önce test son test deseni kullanılmıştır. Zayıf desenler iç geçerliliği tehdit eden faktörlerin kontrol edilemediği desenlerdir. Bu desenlerden statik grup önce test son test olarak adlandırılan desenlerde kontrol ve deney gruplarının random atamayla oluşturulması yerine mevcut gruplar deney ve kontrol grubu olarak kullanılır (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012).

Araştırmada öğrencilerin sınıflara random olarak atanması olanak dışı olduğu için statik grup önce test son test modeli benimsenmiş ve mevcut gruplardan biri deney diğeri kontrol grubu olarak atanmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu zihinsel engeli RAM tarafından belirlenerek Bursa ilinde bir özel eğitim ortaokulunda öğrenim gören 10-13 yaş grubu 34 hafif düzeyde zihinsel öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan ölçüt örnekleme modeli kullanılmıştır. Büyüköztürk’e (2012) göre amaçlı örnekleme, derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla, araştırmanın hedefi bağlamında uygun bilgi içeren durumların seçilmesidir. Amaçlı örneklemenin alt başlığı olan ölçüt örnekleme ise, örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen özelliklere sahip bireyler, nesnelere, olaylar ya da durumlardan oluşturulmasıdır.

Örnekleme grubunu oluşturan 34 öğrencinin 21’i (8 kız, 13 erkek) deney grubunda, 13’ü (5 kız, 8 erkek) ise kontrol grubunda yer almaktadır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada, hafif düzeydeki zihinsel engelli çocukların, uygulama öncesi ve sonrasındaki sosyal yeterlilik ve davranış problemlerinin ölçülmesi amacıyla, Merrell (1993) tarafından geliştirilen ve Yukay Yüksel (2009) tarafından güvenilirlik, geçerliliği tespit edilerek Türkçeye uyarlanan iki bölümlü Okul Sosyal Davranış Ölçekleri kullanılmıştır.

2.3.1 Okul Sosyal Davranış Ölçekleri (OSDÖ).

Merrell (1993) tarafından Amerika Birleşik Devletlerinin okul öncesinden lise son sınıfa kadar olan eğitim düzeyindeki okullarda sınıf öğretmeni veya diğer öğretmenler tarafından öğrencilerin teker teker değerlendirilebilecekleri, beşli Likert modeline uygun bir ölçek olarak geliştirilmiştir. Ölçek maddeleri bilişsel davranışçı kurama göre şekillendirilmiştir (Yukay Yüksel, 2009).

OSDÖ, Yukay Yüksel (2009) tarafından Türkçeye uyarlanmış, güvenilirlik için iç tutarlılık, test tekrar test ve ölçümün standart hatası hesaplanmıştır.

Ölçekler toplam 65 maddeden oluşmaktadır. A Formu: Sosyal Yeterlilik ve B Formu: Olumsuz Sosyal Davranışlar olarak iki formdan oluşturulmuştur.

2.3.1.1. A Formu: Sosyal Yeterlilik Formu: Toplam 32 maddeden oluşmaktadır ve maddeleriyle ilgili bilgiler şöyledir:

A1-Kişilerarası ilişkiler (KAİ): Bu alt ölçekte yer alan 14 madde ile olumlu ilişkiler kurma becerisi ve akranların birbirinin sosyal kabul durumları ölçülmeye çalışılmaktadır. Varyansın %59,1'ini temsil etmektedir.

A2-Öz denetim becerisi (ÖDB): Bu alt ölçekte yer alan 10 madde ile kendi kendini yönetme, okul kurallarının farkına varma ve bu kurallara uyulması ile ilgili sosyal becerilere sahip olup olmama durumları denetlenmektedir. Varyansın %6,7'sini temsil etmektedir.

A3-Akademik beceriler (AB): Bu alt ölçekte yer alan 8 madde ile performans sergileme ve akademik işlere uyum becerisi ölçülmek istenmektedir. Varyansın %5,9'u temsil etmektedir.

Mevcut çalışmada Sosyal Yeterlilik (SY) ölçeğinin öntestteki güvenilirliğini belirlemek için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı 0,97, alt ölçekler KAİ, ÖDB, AB için ise sırasıyla 0,96; 0,93; 0,90 bulunmuştur. Aynı ölçeğinin sontestteki Cronbach alfa katsayısı 0,97, alt ölçekler KAİ, ÖDB, AB için ise sırasıyla 0,96; 0,90; 0,87 bulunmuştur.

2.3.1.2. B Formu Olumsuz Sosyal Davranışlar Formu: Toplam 33 maddeden oluşmaktadır ve maddeler ile ilgili bilgiler şöyledir:

B1-Saldırgan-sinirli (SSD): Bu alt ölçekte yer alan 14 maddede bencillik, aykırılık ve hoş karşılanmayan davranışlar tespit edilmeye çalışılmaktadır. Varyansın %61,4'ü temsil edilmektedir.

B2-Antisozyal-agresif (AAD): Bu alt ölçekte yer alan 10 madde ile okul kurallarına karşı tepkiler ve diğer insanlara zarar vermeye ilgili tutumlar ölçülmeye çalışılmaktadır. Varyansın %4,7'si temsil edilmektedir.

B3-Yıkıcı-talepkâr (YTD): Bu alt ölçekte yer alan 9 madde ile devam eden okul aktivitelerini engelleme, aksi davranışlar, diğer akranlarından daha aşırı ve uygun olmayan nitelikte beklentiler, talepler gözlenmeye çalışılmaktadır. Varyansın %3,6'sı temsil edilmektedir.

Mevcut çalışmada Olumsuz Sosyal Davranışlar (OSD) ölçeğinin öntestteki Cronbach alfa katsayısı 0,97, alt ölçekleri olan SSD, AAD, YTD için ise sırasıyla 0,93; 0,92; 0,90 bulunmuştur. Aynı ölçeğin sontestteki Cronbach alfa katsayısı 0,93, alt ölçekleri olan SSD, AAD, YTD için ise sırasıyla 0,88; 0,79; 0,77 bulunmuştur.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada, 10 hafta boyunca deney grubuna haftada 1 ders saati olmak üzere yapılandırıcı yaklaşımın ilkelerine dayalı, Orff-schulwerk ve Dalcroze Eurhythms metodlarından faydalanılarak planlanmış müzik eğitimi uygulanmıştır.

Bu metodlardan Orff-schulwerk metodu, Alman besteci Carl Orff (1895-1982) tarafından geliştirilen temel müzik ve hareket eğitimi metodudur. Mesleki müzik eğitimi amaç edinmeyen bu yaklaşımda hedef, kişilerin en basit şarkılara yalnızca dinleyici olarak değil, ritim ve dansla katılımcı olarak eşlik etmesini sağlamaktır. Önemli olan müzik ile eğitim olgusudur (Eren, 2012). Dalcroze Eurhythms metodu ise Émile Jaques-Dalcroze tarafından geliştirilmiş, müzik eşliğinde birden fazla hareketin aynı anda yapılması temeline dayanan, müzik ve hareketi özdeşleştiren, hareket eğitimi aracılığıyla müziği öğreten bir programdır (Ferguson-Stegall, Vang, Wolfe ve Thomsen, 2017). Ritmik hareket-müziksel okuma yazma-müziksel doğaçlama üçgeninin esas alındığı bu programda, öğrenciler doğaçlamanın özgürlüğünden yola çıkarak, müzik türü fark etmeksizin şarkı söyleyerek, çalgı çalarak ve kendi hareketlerini oluşturarak müziği keşfederler. Öğretmenler çoğunlukla birer yönlendiricidir (Abramson, 1980).

Araştırmada kontrol grubundaki öğrenciler ile herhangi bir çalışma yapılmamış, bu öğrencilerin okuldaki diğer derslerinde de benzer uygulamaların yapılmadığına kanaat getirilmiştir. Öğrencilerin odaklanma sorunları ve dikkatlerinin çok çabuk dağılıyor olmasından dolayı yapılan uygulamaların bazıları video kamera ile kayıt altına alınabilmiştir. Çalışmanın başında ve sonunda uygulanan Okul Sosyal Davranış Ölçekleri, deney ve kontrol grubunun sınıf öğretmenleri tarafından yanıtlanmıştır. Her iki gruptaki öğrencileri gözlemleyen ve ölçekleri cevaplayan özel eğitim öğretmenleri farklı kişilerdir. Her sınıfta görev yapan iki özel eğitim öğretmeni anketlerin cevaplanma aşamasında ortak görüşlerini yansıtmışlardır. Öğrencilerle haftanın 5 günü tam zamanlı olarak birlikte olmaları ve dolayısıyla öğrencileri gözleme durumlarının güvenilir olabileceği sebebiyle, ölçekleri 5 farklı sınıf öğretmeninin cevaplandırması uygun görülmüştür.

10 hafta boyunca yürütülen uygulama ile ilgili bilgiler aşağıdaki gibidir:

1. Hafta (15/11/2016): Deney ve kontrol grubu adına öğretmenlerine ön test uygulanır. Tanışmanın ardından deney grubuna, Dalcroze-Eurhythms modeli temel alınarak belirlenmiş olan Camille Saint-Saëns'ın "Akvaryum" eseri dinletilir, öncelikle müziğin onlarda

uyandırmış olduğu düşünceler sorulur ve müziğe uygun olarak yapılan ritmik hareketleri tekrar etmeleri istenir. Diğer etkinliğe geçilir; araştırmacı tarafından sevgi, saygı, yardımlaşma içerikli temalardaki hedeflerde gelişim sağlamak amacıyla bestelenen 'İşte Biz Böyleyiz' isimli şarkı kulaktan öğretim yöntemiyle öğretilir. Yapılan çalışmalar sonunda, aferin, güzel gibi sözlerle sevecen dönütler verilir ve arkadaşlarıyla tokalaşmaları ve birbirlerini tebrik etmeleri istenir. (A Formu KAİ alt boyutu; B Formu SSD, AAD, YTD alt boyutları).

2. Hafta (22/11/2016): Araştırmacı, darbukayla basit ritimler çalarak, kendini müziksel cümlelerle tanıtır. Öğrencilerden de isimlerini ve söylemek istedikleri diğer bilgileri aynı ritmi devam ettirerek söylemeleri istenir. Bu çalışmayla aktif katılım, özgüven sağlama, kendini ifade etme gibi becerilerin kazandırılması hedeflenmektedir. Sonra basit ritim kalıpları çalınır ve tekrar etmeleri istenir. Bu ritimler tahtaya meyve şekilleri çizilerek hep birlikte tekrar ettirilir ve hafif-kuvvetli-orta kuvvetli olarak farklı nüanslarda tekrar edilmeleri istenir. Örnek: Elma-Armut-Ananas-Muz. Beden perküsyonu ile de uygulanan bu ritimler pekiştirilir. Hep birlikte hareket etmenin müzikte ve diğer alanlarda önemli olduğu vurgulanır. Daha sonra 2'şerli gruplar halinde herkesin yanındaki arkadaşı için darbukayı tutması ve diğer öğrencinin ritim çalması istenir. Dersin sonunda geçen hafta öğretilen 'İşte Biz Böyleyiz' şarkısı tekrar edilir. Yapılan çalışmalar sonunda, aferin, güzel gibi sözlerle sevecen dönütler verilir ve arkadaşlarıyla tokalaşmaları ve birbirlerini tebrik etmeleri istenir. (A Formu KAİ ve ÖDB alt boyutu, B Formu AAD ve YTD alt boyutu).

3. Hafta (29/11/2016): İş birliği, uyum sağlama ve uzlaşma becerilerinin gelişimine yönelik, bilindik atasözü ve deyimlerden ritim grupları oluşturulur ve yapılan çalışmaları tekrar etmeleri sağlanır. 'İşte Biz Böyleyiz' şarkısı tekrar edilir. Dersin sonunda, popüler kültür ile ortaya çıkmış, öğrenciler açısından bilindik olabilecek ve hoş gidebilecek türden olduğu düşünülen hareketli bir popüler müzik dinletilir ve Dalcroze-Eurhythmic öğelerinden biri olan doğaçlama ilkesi göz önünde bulundurularak, öğrencilerin kendilerine özgü şekilde, aynı anda dans etmeleri istenir. Bu doğaçlama hareketlerle dans etme çalışmasında, öğrencilerin kendilerini kendi seçtikleri hareketlerle ifade etmeleri ve birbirlerine, eğlenceli zaman geçirmeyi sağlayan bu yolla destek olmaları, birlikte aynı amaç için çalışmanın keyifli bir yöntem olduğunun farkına varmaları amaçlanmıştır. Yapılan çalışmalar sonunda, aferin, güzel gibi sözlerle sevecen dönütler verilir ve arkadaşlarıyla tokalaşmaları ve birbirlerini tebrik etmeleri istenir. (A Formu KAİ ve ÖDB alt boyutu, B Formu YTD alt boyutu).

4. Hafta (06/12/2016): Akademik beceriler ve motivasyonu arttırmayı hedefleyen ve besteci tarafından bestelenen 'Her şeyi başarırım' şarkısı kulaktan öğretilir. Bir veya birkaç öğrenciden bu şarkıyı söylerken, aynı anda marakasla basit bir ritim eşliği çalmaları istenir. Şarkının çeşitli nüanslarla tekrar edilmesi sağlanır. Dersin sonunda yan flütle ezgiler dinletilir. Yapılan çalışmalar sonunda, aferin, güzel gibi sözlerle sevecen dönütler verilir ve arkadaşlarıyla tokalaşmaları ve birbirlerini tebrik etmeleri istenir (A Formu KAİ, AB alt boyutu).

5. Hafta (13/12/2016): Dinleme haritası yöntemiyle Beethoven'in Für Elise isimli eseri dinletilir ve dinlerken

müzikteki iniş çıkışları görselleri dikkatlice izleyerek takip etmeleri istenir. Bu çalışmayla hedeflenen öğrencilerinin dikkatini toplamak ve eserin içerdiği müzikal unsurları somutlaştırarak öğretmektir. Daha sonra yine sözsüz bir müzik dinletilir ve dinlerken gözlerini kapatarak dinleme haritasında olduğu gibi şekiller, mekânlar düşünmeleri ve hayal kurmaları istenir. Uygulamadan sonra, her öğrenciye kurdukları hayali teker teker tahtaya kalkarak arkadaşlarına anlatmaları söylenir. Önceden hazırlanarak getirilmiş küçük kağıtlarda, 'Gelibolu, Van, Ankara, Karaman' gibi şehir isimleriyle yazılmış ritimler öğrencilere kura ile çektilir ve kendilerine çıkan ritmi yardım almadan kendi yarattığı veya halihazırda bulunan Orff çalgılarıyla seslendirmeleri söylenir. Dersin sonunda gitar eşliğiyle 'Sev Kardeşim' isimli eseri şarkı hep birlikte söylenir ve birbirimizi sevmenin önemi vurgulanır. Tokalaşmaları ve birbirlerine sevgi sözcükleri söylemeleri istenir. (A Formu KAİ alt boyutu, B Formu SSD, AAD ve YTD alt boyutları).

6. Hafta (20/12/2016): İş birliği, uyum, yetenek düzeyine uygun iş üretme gibi becerileri aktif katılım ilkesiyle kazandırma hedefiyle Muammer Sun'un 'Gel Bize Katıl Bize' isimli şarkısı kulaktan öğretilir. Ritim ve klavye eşlikli söylenen şarkıya uygun ritmik hareketler hazırlanır. El ele tutuşarak halka oluşturulur. Sağa sola dönerek şarkı tekrarlanır. Yapılan çalışmalar sonunda, aferin, güzel gibi sözlerle sevecen dönütler verilir ve arkadaşlarıyla tokalaşmaları ve birbirlerini tebrik etmeleri istenir. (A Formu KAİ alt boyutu, B Formu AAD ve YTD alt boyutları).

7. Hafta (27/12/2016): Dalcroze-eurhythmic modeline uygun olarak hareketli bir müzik eşliğinde ritmik hareketler yaptırılır. Daha sonra bildikleri şarkıları gitar veya klavye eşliğinde, tahtaya çıkararak arkadaşlarına söylemeleri istenir. Bu çalışmalarla, kendini ifade etme, kendi başına yeteneğine uygun performans sergileyebilme becerilerinin kazandırılması hedeflenmektedir. Zevk eğitimi kapsamında ilgi çekebileceği ve müziğe karşı merak uyandıracığı düşünülen acapella videoları izletilir ve yeni yıl şarkıları söylenir. Öğrencilere ödev olarak yeni yıl ile ilgili şarkılar hazırlamaları ve yeni yıl ile ilgili mesajlarını arkadaşlarına söylemeleri istenir. (A formu KAİ ve ÖDB alt boyutları, B Formu SSD, AAD ve YTD alt boyutları, maddeler: 1-33).

8. Hafta (03/01/2017): Öğrencilerden, geçen hafta verilen yeni yıl konulu şarkıları seslendirmeleri istenir. Bu ödev ile sorumluluk bilinci kazandırılmak hedeflenmektedir. Orff çalgıları ile ritim tekrarı yaptırılır. Daha sonra yine Dalcroze metoduna uygun bir içerik olarak karaoke alt yapısı hazırlanan şarkılara öğrencilerin tahtaya çıkarak, doğaçlama hareketlerle eşlik etmeleri istenir. Yapılan çalışmalar sonunda, aferin, güzel gibi sözlerle sevecen dönütler verilir ve arkadaşlarıyla tokalaşmaları ve birbirlerini tebrik etmeleri istenir. (A formu KAİ ve ÖDB alt boyutları, B Formu SSD, AAD, YTD alt boyutları, maddeler: 1-33).

9. Hafta (10/01/2017): Öğretilen tüm şarkıların, Orff-schulwerk yöntemine uygun olacak şekilde, ritim ve çalgı eşlikleriyle tekrarı yapılır ve videoya çekilir. Daha sonra bu videolar öğrenci velilerine ve özel eğitim öğretmenlerine verilmiş, öğrencilerle birlikte video kayıtlarını izlemeleri istenmiştir. Bu yolla öğrencilerin yaptığı çalışmaları ekranda görerek tekrar etmesi ve izleyen bireylerden olumlu dönütler almaları sağlanmaya çalışılmıştır. Bu dönütler, öğrencilerin güdülenmesini ve yaptığı olumlu davranışların devamını

sağlamak açısından önemlidir. Yapılan etkinliklerin sonunda, aferin, güzel gibi sözlerle sevecen dönütler verilir ve arkadaşlarıyla tokalaşmaları ve birbirlerini tebrik etmeleri istenir. (A ve B Formundaki tüm maddeler).

10. Hafta (17/01/2017): Kendini ifade etmelerine olanak sağlayacak şekilde öğrencilerden, yazmayı bilenlerin 10 haftadır almakta oldukları müzik eğitimi uygulaması hakkındaki görüşlerini yazmaları, yazmayı bilmeyenlerin ise şekil ve benzeri ifadelerle düşüncelerini anlatmaları istenir. Şarkılar tekrar edilir. Tüm öğrencilerle tek tek tokalaşırken ritmik ve melodik veda şeklinde sözleri söylenir. Deney ve kontrol grubu adına özel eğitim öğretmenlerine sontest uygulanır. (A Formu KAİ ve AB alt boyutları, B Formu AAD alt boyutu).

2.5. Verilerin Analizi

Uygulama öncesinde ve sonrasında yapılan OSDÖ öntest ve sontest sonuçları, karşılaştırılmalı olarak incelemek amacıyla tablolaştırılmıştır.

Verilerin analizinde SPSS paket programı 23 versiyonu kullanılmıştır. Hafif düzey zihinsel engelli öğrencilerin özel eğitim öğretmenlerinin gözlemlerine dayanarak yanıtladıkları 'Okul Sosyal Davranış Ölçeğinden elde edilen puanlar hesaplanmıştır.

Toplanan veriler parametrik test sayıtlarını karşılamadığı ve örneklem sayısı küçük olduğu için veri çözümlemesinde nonparametrik testlerden Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Araştırmada önem düzeyi 0,05 olarak alınmıştır.

3. Bulgular ve Yorumlar

Deney ve kontrol gruplarının ölçeklerden aldıkları öntest ve sontest puanlarını içeren betimsel istatistikler Ek'te verilmiştir. Bu kısımda ise araştırma soruları doğrultusunda grupların gelişimlerdeki farkı belirlemek için sontest-öntest fark puanları analiz edilmiştir.

Deney ve kontrol grupları arasında Sosyal Yeterlilik ölçeği sontest-öntest fark puanları açısından anlamlı fark olup olmadığının belirlenmesi için Mann Whitney U testi kullanılmış ve sonuçlar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Yeterlilik Ölçeği Sontest-Öntest Fark Analizi

		N	M	SD	Mdn	U	z	p
SY	D	21	0,10	0,56	0,28	104,0	-1,15	,261
	K	13	0,00	0,48	-0,09			
KAİ	D	21	0,14	0,70	0,29	109,5	-0,96	,344
	K	13	0,09	0,51	0,00			
ÖDB	D	21	0,24	0,63	0,30	89,5	-1,67	,096
	K	13	-0,15	0,58	-0,20			
AB	D	21	-0,14	0,55	-0,13	145,0	0,30	,780
	K	13	-0,01	0,43	0,00			

SY = Sosyal Yeterlilik Ölçeği. KAİ = Kişilerarası İlişkiler alt ölçeği. ÖDB = Öz Denetim Becerisi alt ölçeği. AB = Akademik Beceriler alt ölçeği. D = Deney. K = Kontrol.

Tablo 1'de görüldüğü üzere, Sosyal Yeterlilik (SY) puanlarındaki değişim (sontest - öntest farkı) incelendiğinde deney grubundaki değişim ($Mdn = 0,28$) ile kontrol grubundaki değişim ($Mdn = -0,09$) arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır, $U = 104,00$, $z = -1,153$, $p = 0,261$.

Kişilerarası İlişkiler (KAİ) alt boyutunun puanları incelendiğinde deney grubundaki değişim ($Mdn = 0,29$) ile kontrol grubundaki değişimin ($Mdn = 0,00$) de birbirine yakın olduğu görülmektedir, $U = 109,50$, $z = -0,961$, $p = 0,344$.

Öz Denetim Becerisi (ÖDB) alt boyutu puanları incelendiğinde deney grubundaki değişim ($Mdn = 0,30$) her ne kadar kontrol grubundaki değişimden ($Mdn = -0,20$) fazla gözükse de istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır, $U = 89,50$, $z = -1,670$, $p = 0,096$.

Akademik Beceriler (AB) alt boyutu puanlarına bakıldığında, deney grubundaki değişim ($Mdn = -0,13$) ile kontrol grubundaki değişimin ($Mdn = 0,00$) benzerlik gösterdiği, aralarında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir, $U = 145,00$, $z = 0,303$, $p = 0,780$.

Bu bulgular doğrultusunda sosyal yeterlik açısından deney ve kontrol gruplarındaki değişimin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Yapılan müzik eğitimi uygulamasının sosyal yeterlik açısından istatistiksel olarak saptanabilecek derecede etkili olmadığı söylenebilir.

Deney ve kontrol grupları arasında Olumsuz Sosyal Davranış ölçeği sontest-öntest fark puanları açısından anlamlı fark olup olmadığının belirlenmesi için Mann Whitney U testi kullanılmış ve sonuçlar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Olumsuz Sosyal Davranış Ölçeği Sontest-Öntest Fark Analizi

		N	M	SD	Mdn	U	z	p
OSD	D	21	-0,34	0,59	-0,24	191,5	1,95	,050
	K	13	0,21	0,49	0,03			
SSD	D	21	-0,32	0,54	-0,36	183,0	1,65	,104
	K	13	0,25	0,59	0,00			
AAD	D	21	-0,42	0,73	-0,30	209,0	2,61	,009
	K	13	0,11	0,22	0,00			
YTD	D	21	-0,29	0,63	-0,22	197,5	2,18	,029
	K	13	0,28	0,72	0,00			

OSD = Olumsuz Sosyal Davranışlar Ölçeği. SSD = Saldırgan-Sinirli Davranışlar alt ölçeği. AAD = Antisosyal-Agresif Davranışlar alt ölçeği. YTD = Yıkıcı-Talepkâr Davranışlar alt ölçeği. D = Deney. K = Kontrol.

Tablo 2'de görüldüğü üzere, Olumsuz Sosyal Davranış (OSD) puanlarında deney grubunda düşüş yaşanırken ($Mdn = -0,24$) kontrol grubunda artış gözlenmiş ($Mdn = 0,03$) ve iki grup arasındaki bu değişim istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur, $U = 191,50$, $z = 1,951$, $p = 0,050$.

Saldırgan-Sinirli Davranışlar (SSD) alt boyutunun puanları incelendiğinde ise deney grubundaki değişim ($-0,36$) ile kontrol grubundaki değişimin ($Mdn = 0,00$) arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır, $U = 183,00$, $z = -1,653$, $p = 0,104$.

Antisosyal-Agresif Davranışlar (AAD) puanlarında deney grubunda düşüş yaşanırken ($Mdn = -0,30$) kontrol grubu sabit kalmış ($Mdn = 0,030$) ve iki grup arasındaki bu değişim istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur, $U = 209,00$, $z = 2,608$, $p = 0,009$.

Yıkıcı-Talepkâr Davranışlar (YTD) alt boyutu puanlarına bakıldığında, deney grubunda düşüş yaşanırken ($Mdn = -0,22$) kontrol grubunda artış gözlenmiş ($M = 0,11$; $Mdn =$

0,00) ve iki grup arasındaki bu değişim istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur, $U = 197,50$, $z = 2,176$, $p = 0,029$.

Saldırgan-sinirli davranışlar haricindeki alt boyutlarda deney grubunun lehine olacak şekilde anlamlı fark oluştuğu gözlenmektedir. Buna göre uygulanan müzik eğitiminin olumsuz sosyal davranışların azalmasında etkili olduğu söylenebilir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Müzik eğitiminin 10-13 yaş grubu hafif düzey zihinsel engelli çocukların sosyal gelişim düzeylerine katkısını belirlemek amacıyla yapılan araştırmanın bu bölümünde, araştırma soruları ışığında elde edilen bulgular yorumlanmış, ilişkili çalışmalarla karşılaştırılmıştır.

Sosyal Yeterlilik açısından deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı olacak düzeyde bir gelişme görülmemiştir. Buna sebep olarak, uygulanan müzik eğitimi planının, iş birliği, yardımlaşma, yönergelere uyma, ödevini zamanında yerine getirme gibi bazı sosyal yeterlilik göstergesi davranışların kazandırılmasıyla ilgili eksik hedef kazanımlar içermesi veya bu davranışların kazandırılması için daha uzun bir uygulama süresine ihtiyaç duyulması gösterilebilir. Mevcut çalışmada sosyal yeterlik açısından istenilen sonuç elde edilememiş olmasına rağmen, müzik eğitimi ve tedavi aracılığıyla sosyal kazanım oluşturmaya hedef edinen az sayıdaki tüm araştırmalarda, hedef davranışın kazandırıldığı belirtilmektedir (Akyüzlüer ve diğerleri, 2014; Çadır ve Avcıoğlu, 2013; Çoban, 2005; Karaca ve diğerleri, 2017; Saldaña, 2016; Sökezoğlu Atılğan ve Ördekçi, 2015). Çadır ve Avcıoğlu 2013 yılında zihinsel yetersizlik gösteren öğrencilerde müzik tedavi yoluyla, başkalarını oyuna davet etme, başkalarından aldığı eşyayı geri getirme, görev üstlenme ve tüm bu davranışları farklı kişilere ya da ortamlara genelleyebilme gibi sosyal yeterlilik alanına girebilecek davranışları geliştirmeyi hedefledikleri çalışmada, bütün hedef davranışların öğrencilere kazandırıldığını belirtmektedirler.

Müzik eğitimi ve koro çalışmalarının, zihinsel engelli öğrencilerin sosyalleşmelerindeki rolünü araştıran Sökezoğlu Atılğan ve Ördekçi (2015) çalışmanın sonunda bu öğrencilerin çevresine karşı daha olumlu davranışlar sergilediğini saptamıştır. Buna benzer olarak Karaca, Sarı ve Ağca da (2017) zihinsel engelli bireylerin arkadaş ilişkileri geliştirmelerinde grupla müzik etkinliklerinin önemini değerlendirmek üzere yaptıkları nitel araştırmada, öğrencilerin çevresindekilere karşı daha sakin tavırlar sergilediği bulgusuna ulaşmıştır. Saldana'nın (2016) bu çıkarıma destek niteliğindeki çalışmasında, öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilerin müzik, resim ve dans aracılığıyla sosyal, kültürel ve dilsel yönden gelişim gösterdiği belirtilmiştir.

Sucuoğlu ve Özokçu (2005) kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerini değerlendirmek amacıyla yaptıkları çalışmada, kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerileri ve akademik yeterliliklerinin akranlarından az, problem davranışlarının ise akranlarından çok olduğu bulgusunu elde etmişlerdir. Davranış problemlerinin azaltılması ve otizmlili öğrencilerin topluma uyum sağlama becerilerinin artırılması konularına odaklanan Berrakçay (2008) da çalışmasının bulgularında, otizmlili öğrencilerde sıklıkla görülen bazı

davranış problemlerinin müzik eğitimi yoluyla azaltılabileceği sonucuna ulaşmıştır. Söz konusu çalışma, saygısızlık ve yüzüzlük, kavgacılık, hakaret, yalan söyleme ve güvenilmezlik gibi bireylerin toplum içinde kabulü açısından son derece önemli olan olumsuz davranışlarının müzik eğitimi aracılığı ile azaltılabileceğini göstermesi açısından önemlidir.

Mevcut çalışmada da olumsuz sosyal davranışlar açısından deney grubunun lehine olacak şekilde anlamlı fark bulunduğu tespit edilmiştir. Olumsuz Sosyal Davranışlar ölçeğinin üç alt boyutundan olan Saldırgan-sinirli davranışlar maddesinde anlamlı fark oluşturacak düzeyde gelişme görülmemekle birlikte, Yıkıcı-talepkâr ve Antisosyal-agresif davranışlarında azalma gözlemlenmiştir.

Grupların her iki ölçekten de almış olduğu puanlar göz önüne alınarak, deney grubunun olumlu yönde gelişim gösterdiği söylenebilir. Ancak bu olumlu gelişme sadece Olumsuz Sosyal Davranışlar ölçeğinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Söz konusu gelişimlerin, deney grubuna uygulanmış olan 10 haftalık müzik eğitimi ile sağlanmış olduğuna inanılmaktadır. Çadır ve Avcıoğlu'nun (2013) araştırmalarında elde edilen sonuçlar bu sonucu destekler niteliktedir. Zihinsel yetersizliği olan dokuz öğrencinin katıldığı söz konusu araştırmada müziğin kullanıldığı sosyal beceriler öğretim programının zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin başkalarına zarar vermeden öfkesini ortaya koyma, başkalarıyla olan farklılıkları konuşarak çözüme ve başkalarıyla olan problemlerini kavga etmeden çözüme becerilerini kazanmalarında etkili olduğunu ve bu becerileri kazanan öğrencilerin uygulama sona erdikten sonra da bu becerileri kullanmaya devam ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürde müzik eğitiminin yanı sıra sporun da özel eğitime ihtiyacı olan çocukların sosyalleşme düzeylerine etkisini ortaya koyan araştırmalara da rastlanmaktadır (Çevik ve Kabasakal, 2013; Güvendi ve İlhan, 2017; İlkım, Tanır ve Özdemir, 2018).

Sosyal bir varlık olan insan her yaşta diğer bireylerle iletişimde bulunma ihtiyacı duymaktadır ve zihinsel engelli bireylerin bu ihtiyacı karşılamakta daha fazla zorlandığı kabul edilmektedir. Bu çalışma, sosyalleşmenin temeli olan diğer bireylerle iletişim unsurunun müzik eğitimi yoluyla kazandırılabilirliğini göstermektedir.

Sonuç olarak çalışmada elde edilen verilere göre, hedefe yönelik olarak planlanmış bir müzik eğitiminin, hafif düzeyde zihinsel engelli olan 10-13 yaş grubu öğrencilerin olumsuz davranışlarının azaltılmasında etkili olduğu, bu yolla toplum içerisinde kabul görme ve sosyalleşme gereksinimlerinin sağlanabileceği hipotezi doğrulanmaktadır.

Sonuçlar göz önünde bulundurularak aşağıda belirtilen önerilerde bulunulmuştur:

Araştırmada uygulanan planlanmış müzik eğitiminin içeriği ve hedef davranışları farklılaştırılarak yeni araştırmalarda denenmesi, hafif düzeyde zihinsel engelli öğrencilerin sosyalleşme düzeylerini arttırabilir.

Müzik eğitimi ile zihinsel engelli çocukların sosyalleşmesini araştırmayı hedef alan çalışmaların sayısının artırılması, yeni çalışmaların doğruluğunu tespit etmek ve dayanak oluşturabilmek açısından önemlidir.

Yapılacak yeni çalışmalarda uygulama süresinin uzatılması, daha anlamlı sonuçlar elde edilmesi bakımından faydalı olabilir.

Genel olarak araştırmalarda elde edilen bulgular ışığında müzik eğitiminin sosyalleşme düzeyine etki ettiği düşünüldüğünde, özel eğitim okullarındaki haftalık müzik dersi saati arttırılmalıdır.

Kaynakça

- Abramson, R. M. (1980). Dalcroze-based improvisation. *Music Educators Journal*, 66(5), 62-68.
- Akyüzler, M., Topaloğlu, G. ve Yılmaz, E. F. (2014). Grupla yapılan müzik etkinliğinin otizmli çocukların sosyal becerilerine etkisinin betimlenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 252-276.
- Artan, İ. (2001). Engelli çocukların eğitiminde etkili bir teknik: Müzik. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 43-55.
- Aydın, E. (2012). *Müzik terapi: işleyiş ve yaklaşımlar*. Sanat Psikoterapileri Derneği. 5 Ağustos 2018 tarihinde http://www.sanatsikoterapileriderneği.org/uploads/6/4/5/5/6455557/aydin_esma_muzik_terapi_isleyis_ve_yaklasimlar.pdf adresinden erişildi.
- Bacanlı, H. (2014). *Sosyal beceri eğitimi* (Gözden geçirilmiş 5. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Berrakçay, O. (2008). *Müziğin bir yaygın gelişimsel bozukluk tipi olan otizmde ortaya çıkan problemler davranışlar üzerindeki etkisi: Ritim uygulaması çerçevesinde 4 örnek* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). Örneklem yöntemleri. 5 Ağustos 2018 tarihinde <http://w3.balikesir.edu.tr/~msackes/wp/wp-content/uploads/2012/03/BAY-Final-Konulari.pdf> adresinden erişildi.
- Çadır, D. ve Avcıoğlu, H. (2013). Zihinsel engelli öğrenciler için müzik terapi yöntemine göre hazırlanan sosyal beceri öğretim programının etkililiği. *Turkish International Journal of Special Education and Guidance & Counseling*, 2(1), 46-63.
- Çevik, O. ve Kabasakal, K. (2013) Investigation of the effects of sport activities on disabled persons, social adaptation and their socialization by sport. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2(2), 74-83.
- Chiang, J. Y. K (2008). *Music therapy for young children who have special needs: the music therapy experience from the perspectives of carers and professionals*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). The New Zealand School of Music.
- Çoban, A. (2005). *Müzik terapi, ruh sağlığı için müzikle tedavi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Erbaş, D., Kırcaali-İftar, G. ve Tekin-İftar, E. (2005). *İşlevsel değerlendirme: Davranış sorunlarıyla başa çıkma ve uygun davranışlar kazandırma süreci*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Eren, B. (2012). Müzik eğitiminde kaynaştırma uygulamaları ve Orff-schulwerk. *Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 14-25.
- Eripek, S. (1993). *Zihinsel engelli çocuklar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Ferguson-Stegall, L., Vang, M., Wolfe, A. S. ve Thomsen, K. M. (2017). A 9-week Jaques Dalcroze Eurhythmic intervention improves single and dual-task gait speed in community-dwelling older people. *Journal Of Physical Activity and Health*, 14, 740-744.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. ve Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8. bs.). NY: McGraw-Hill.
- Gençel, Ö. (2006). Müzikle tedavi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 697-706.
- Güvendi, B. ve İlhan, L. (2017). Effects of adapted physical activity applied on intellectual disability students toward level of emotional adjustment, self-managing and the socialization: Parent and teacher interactive research. *International Journal of Human Sciences*, 14(4), 3879-3894.
- Harrison, C. (2011). An integrated approach to music in the curriculum. N. Beach, J. Evans ve G. Spruce (Ed.), *Making Music in the Primary School* içinde. New York: Routledge.
- İlkım, M., Tanır, H. ve Özdemir, M. (2018). Socialization effect of physical activity in students who need special education. *Asian Journal of Education and Training*, 4(2), 128-131.
- Karabulut, H. A., Karabulut, A. ve Yıkılmış, A. (2016). Özel eğitimde müziğe yönelik Türkiye’de 2005-2015 yılları arasında yapılan lisansüstü tezlerin gözden geçirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 2320-2336.
- Karaca, M. A., Sarı, H. ve Ağca, İ. (2017). Zihinsel engelli bireylerin arkadaş ilişkileri geliştirmede grupla müzik etkinliklerinin önemini değerlendirilmesi. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 21-34.
- Karacan, Ç., Kaba, Z., Yenigün, Ö., Aydın, M. ve Bayazıt, B. (2003). Kaynaştırma grubu ile eğitilebilir zihinsel engelli grubun ritm ve dans çalışmaları yoluyla beceri düzeylerinde meydana gelen değişimlerin incelenmesi. *İÜ Spor Bilim Dergisi*, 11(3), 132-136.
- Nacakçı, Z. ve Dalkıran, E. (2016) Zihin engelli özel eğitim okullarındaki müzik dersi uygulamalarına yönelik öğretmen görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 344-356.
- Merrell, K. W. (1993). Using behavioral rating scales to assess social skills and antisocial behavior in school settings: Development of the School Social Behavior Scales. *School Psychology Review*, 22(1), 115-133. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=psyh&AN=1993-24218-001&site=ehost-live> adresinden erişildi.
- Sağırkaya, B. (2014). *Temel motor becerilerini kullanabilen otizm özelliği gösteren çocuklarda iletişim becerilerinin*

geliştirilmesinde Orff-schulwerk yönteminin kullanımı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Saldana, C. (2016). Children with disabilities: Constructing metaphors and meanings through art. *International Journal of Special Education*, 31(1), 88–96. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ1099978&site=ehost-live&scope=site> adresinden erişildi.

Serin-Çorbacı, G. E. (2012). *Zihinsel engelli ergenlerin sosyal beceri düzeyleri ve davranış problemleri ile ebeveynlerinin genel öz yeterlilik algı düzeylerinin karşılaştırılarak incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.

Sökezoğlu-Atılğan, D. ve Ördekçi, Ş. (2015). İlkokul öğrencilerinin sosyalleşmelerinde koro eğitiminin rolü. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Akademik Müzik Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 15–40. <http://dergipark.gov.tr/amader/issue/1725/21143> adresinden erişildi.

Sucuoğlu, B. ve Özokçu, O. (2005). Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6(1), 41–57.

Wigram, T., Pedersen, I. N. ve Bonde, L. O. (2002) *A comprehensive guide to music therapy: Theory, clinical practice, research and training*. London; Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

Yılmaz, E. (2010). *Otistik çocuklarda müzik atölyesi çerçevesinde ortaya çıkan sözsüz iletişim işaretlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi.

Yukay-Yüksel, M. (2009). Okul sosyal davranış ölçeklerinin (OSDÖ) Türkçeye uyarlanması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(3), 1605–1652

EK

Deney ve Kontrol Gruplarına Ait Betimsel İstatistikler

Test	Ölçek	Grup	N	M	SD	Mdn
Öntest	SY	Deney	21	3,14	0,87	3,13
		Kontrol	13	3,31	0,86	3,22
	KAİ	Deney	21	3,00	0,93	3,14
		Kontrol	13	3,03	1,07	2,86
	ÖDB	Deney	21	3,17	0,90	3,00
		Kontrol	13	3,72	0,69	3,70
	AB	Deney	21	3,36	1,00	3,38
		Kontrol	13	3,29	0,88	3,25
	OSD	Deney	21	1,97	0,80	1,91
		Kontrol	13	1,48	0,37	1,30
	SSD	Deney	21	2,00	0,83	1,93
		Kontrol	13	1,55	0,45	1,36
	AAD	Deney	21	1,81	0,84	1,50
		Kontrol	13	1,33	0,35	1,20

YTD	Deney	21	2,07	0,77	2,00	
		Kontrol	13	1,53	0,55	1,33
Sontest	SY	Deney	21	3,25	0,73	3,34
		Kontrol	13	3,30	0,89	3,56
	KAİ	Deney	21	3,15	0,86	3,14
		Kontrol	13	3,14	1,12	3,00
	ÖDB	Deney	21	3,41	0,67	3,60
		Kontrol	13	3,58	0,77	3,60
	AB	Deney	21	3,21	0,81	3,25
		Kontrol	13	3,28	0,91	3,63
	OSD	Deney	21	1,62	0,45	1,42
		Kontrol	13	1,69	0,51	1,82
	SSD	Deney	21	1,69	0,50	1,64
		Kontrol	13	1,80	0,62	1,71
	AAD	Deney	21	1,40	0,49	1,10
		Kontrol	13	1,44	0,35	1,40
YTD	Deney	21	1,78	0,43	1,67	
		Kontrol	13	1,81	0,74	1,33

SY = Sosyal Yeterlik Ölçeği. KAİ = Kişilerarası İlişkiler alt ölçeği. ÖDB = Öz Denetim Becerisi alt ölçeği. AB = Akademik Beceriler alt ölçeği. OSD = Olumsuz Sosyal Davranışlar Ölçeği. SSD = Saldırgan-Sınırlı Davranışlar alt ölçeği. AAD = Antisosyal-Agresif Davranışlar alt ölçeği. YTD = Yıkıcı-Talepkâr Davranışlar alt ölçeği.

